

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS

Széchenyi-téren, a hídkaputól kimenet balra a 26. szám alatti ház emeletében.

Megjelen e lap hetenkint 3-szor u. n. kedden, és szombaton délelőtt. Ár négyre 3 ft. o. é. Hirdetési ár: 6 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. é. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegülj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelte.

A nyilvántérési cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez címzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési díj

K. KÖZLÖNY

april-juniusi folyamára.

Egészévre 12 forint.
Félévre 6 „
Évnegyedre 3 „

Az előfizetési pénz kiadó Stein János középutcai könyvkereskedésébe küldendő, hol a megrendelt példány pontos megküldéséről intézkedve van.

Kolozsvár, máj. 26.

(D) A mult heti lapok azon újdon hirt hozták, hogy Bécsben a magyar királyság három kancelláriájának egyesítése tervezetik.

Nem tudjuk ugyan még, ha valjon ezt mint kormánytényt akarják végrehajtani, vagy pedig az csak mint kormányterv létezik, melynél fogva azon eszme királyi előterjesztmény alakjában fogva a közel jövőben ígért magyar országgyűlés elébe terjesztetni, hogy ott az ily átalakításra egyedül illetékes törvényhozás egyik tényezője megfontolja, miképp üdvös volna-e a pozitív törvények alapján már létező felelős minisiteri rendszert ily egyesített kancelláriai rendszerrel felcserélni?

Miután ő Felsége az octoberi diplomában megígérni méltóztatott, hogy reformokat csak az országok törvényhozásával egyetértésben alkalmaztat, hinnünk kell, hogy nem octroy útján van célba véve a három kancellária egyesítése.

És valóban, habár mi azon esetre, ha az ország pozitív törvényei a kancelláriai rendszert el nem törölték volna, helyesnek és gyakorlatinak látnók ezen tervezett átalakítást, melynek már a Magyarország s Erdély 1791-ki országgyűlési bizottsági munkálataiban is előnyomai léteznek, s az állambiztartás mostani kifejtett rendszerei közt mi kormányzati pleonasmusnak látjuk azt, hogy minden kis tartományban külön kancelláriája legyen az uralkodó körül, s benn a hazában külön szűk hatáskörű országgyűlései; mind a mellett, miután egész Európában az állambizvitelre a felelős szakminisiteri kormányforma mutatkozott legalkalmasbnak, s csak ennek szakképzett férfinai tollából folytathat ki alkalmas és rendszeresen előre fejlődő törvény projectumok s reformtervezetek: nem tudunk ezen híreket örvideni, s nem látjuk be, minek tüpreknek annyira a magyar királyság nagy területét kibeszélni a korszerű állambizvitel azon képességéből, melyet az örökös tartományok összességére nézve felállított minisiteriumokban már tetteleg alkalmazott és létesített az idő.

Valamint közös minisiterium, ugy közös kancellária sem létezhetik közös országgyűlés nélkül, s ennyiben örvidhetünk annak, hogy Bécsben a magyar királyság tartományterületei közösségének elismerése felé hajlanak a nézetek, a mi nélkül véleményünk szerint a magyar kérdéskézi kiegyenlítése igen bajos; de éppen a közösség elismerésének lehetőségével együtt áll elé királyi koronánk tartományainak azon érdeke, s ebből folyó jogos követelése, hogy a közös kormányzás parlamentaris felelősség mellett gyakoroltassék; máskülönbem nemhogy előbb haladtak volna intézményeink az 1847-diki eszméken; de hátrább lökettek mindazon rendszer mögé, mely alatt valaha az alkotmányos magyar királyság kormányoztatott.

Egy közös kancellária közös országgyűlés nélkül politikai non sens; mert hisz tudjuk, hogy eredeti elhivatásánál fogva a korlátnok az illető országok elenörje a trónnál, ki arra van hivatva, hogy az ország jogait védje, a fejedelmet tanácsolja, s a törvényes rendeleteket ellenjegyezze; e küldetést ezen főhivatalnok mindig az illető országgyűlések választási joga által nyerte meg, másképp ennek értelme sem lett volna, mert hisz magának ellenört senki sem is nevezhet ki, éppen ezért a kancellárt mindég is az illető országgyűlés választá.

Képzelnünk már most egy közös kancelláriát és külön országgyűlést, kérjük, van-e lehetőség abban, hogy a közös kancellár a

külön országgyűlések választásából folyjon ki? mi lenne például, ha az erdélyi gyűlés b. Reichenstein, a horvát gyűlés Mazuránits, s Magyarország gyűlése b. Vay-t választaná korlátnokul, hogyan tehetne az uralkodó eleget kinevezése által a közbizalomnak?

Ha pedig a korlátnoki állomás nem választás, hanem uralkodói kinevezés folytán töltenék be, kérjük, van-e valami értelme e szónak: korlátnok? Ki vonhatja őt valaha felelősségre, vagy melyik országterület közvéleménye az, melyhez a becsületérzetnél fogva tárczáját kötnie kellene; midőn meg lehet, hogy Horvátország tömjénezne őt, míg Erdély elítelné s így tovább.

Nem lehet valóban a kancellária egyesítéséről álmodni is a nélkül, hogy egyszermind a képviselőt is közössé ne válják. Közös kormányoknak csak közös képviselőt lehet irányadója és ellenörje.

Látni való ebből, hogy a kormány ha saját kezdeményezés s tetteleg végrehajtás utján a három kancelláriát egyesítené, csak a provisoriumra újabb provisoriumot teremtené; sőt egy oly rendszert hozna be, melynek törvényes és alkotmányos bealkalmazása sokkal lehetlenebb volna, mint a minisiteri rendszer bealkalmazása.

Midőn Erdély az anyakirálysággal 1848-ban a törvényhozás közösségébe lépett, ő saját kebléi érdekeinek megvédésére nézve a minisiteri felelősség palladiuma alá helyezkedett. És nem hiszünk, hogy Erdély azon népei, kik az uniótól még mind félnek, nagyobb hajlandóságot érzenének arra a kancelláriai, mint a ministerialis rendszer alatt.

A minisiterium külön szakokra levén felosztva, s az egyes területek, népek, hitfelekezettek s testületek alapjogaira nézve felelős levén, kérdést sem szenved, hogy magát minden érdekek betanult szak-képzett képviselőiből egészíti ki, így a minisiterium osztályai minden réteg, minden nemzeti és társadalmi illetékes elem bejut; ezen kívül a minisiterok az országgyűlésen jelen vannak, az interpellatiokra felelni kötelesek, az ellenzék lesve lesi, hogy őket valamely elmulasztásért vagy jogsértésért megtámadhassa; míg a kancellár Bécsben ül az országgyűlés folyama alatt is, interpellatiokra nem felel, tetteit az uralkodó hatalom sérthetlenségébe takarja, és így az egyes országok s nemzetek sorsa többé nem azok közvéleménye, hanem egy korlátnok politikai nézete által határozatik el. És ez annyival inkább áll egy közös kancellária fogalmában közös országgyűlés nélkül, mert ekkor közeg sincs, mely ama kancellárt választhatná, mert három országgyűlés választása egy emberre nem eshetik, következésképp azon biztosíték sem létezik a népekre nézve a mi a régi kancellároknak volt t. i. hogy ők az országgyűlés közvéleményének voltak némileg emanatioi a reájok esett választásnál fogva.

A mi nézetünk szerint már az elhibázott lépés volt, hogy az 1860-diki évi restitutio nem a minisiteri formával indítatott meg. Sok minden másképp történt volna, s teljességgel nem fejlődhetek volna ki azon erős ellenzéki remonstratiók, melyek az igazságszolgáltatási s közigazgatási közegek láncolatát összeontották, s a kormányt a kevésbbé képes erők alkalmazása miatt gyakori embarasseba hozták s hozzá maiglan.

A kancelláriai rendszerből kifolyó megyei választás jogán beállított legkisebb tisztviselő is önmagáért választóinak felelős levén, politikai személyiséggé válik, s így a politikai pártok szerepét vinni köteles. A minisiteri felelősség ellenben jötte a minisiterium által kinevezett tisztviselőnek, ez becsülettel állhat meg helyén, midőn a kormány rendelet végrehajtásáért hivatkozhatik a felelős minisiterre, s az őt kérdőre vonni illetékes parlamentre. Ő engedelmeskedhetik a nélkül, hogy bíráltni joga vagy kötelessége lenne; s oly roppant átalakulás, a mely előttünk állott 1860-ban, s előttünk áll ma is; tökéletes meggyőződésünk szerint soha ki sem lesz viheto minisiteri felelősség nélkül.

A mostani alkotmányviszálynak vége vagy Erdély s Horvátország egyesülése lesz az anyakirálysággal, vagy annak külön maradása; ha egyesül, akkor egy közös kancellária nem nyújt elég garantiát az itteni külön ajku népeknek arra nézve, hogy a

hatalmas s tekintélyes népelem őket el nem nyomja; míg ellenben a minisiteri felelősség több biztonságot nyújt, miután nem lehet képzelnit oly közös országgyűlést Pesten, a hol a nem magyar nemzetiségek egy jogait sértő magyar minisiterium ellen nagy és hatalmas ellenzékét képezni képesek ne volnának. Akár minő párt álljon tehát a kormány élére, ő kénytelen magát minden nemzetiségből és hitfelekezettől szervezni, hogy azoknak érdekeit s közvéleményét megnyerhesse, megismerhesse és méltányolhassa, ő kénytelen a népek közt a testvériségi érzelmeiket terjeszteni s fejteni, hogy az egyetértést s a polgári nyugalmat fentarthassa.

És így unionk végérvényesítése esetében a felelős minisiteri alak egyedül lehet képes a magyar királyság polyglott nemzetiségeit megnyugtatni, míg egy közös kancellária sem felelős nem levén, sem a közvélemény által nem korlátoztatván, ily kezességet különböző nemzetiségeknek aligha nyujthat.

Vagy pedig Erdély s Horvátországnak, vagy egyiknek külön maradását vonja maga után az alkotmányviszály kiegyenlítése; ez esetben ily külön szakadt tartomány külön országgyűléssel még kevésbbé lehet közös kancelláriára alatt.

Következésképp a kancellaria egyesítése iránti célzatok ma mindenestre koraiak, s ily egyesítés a kormány által nem is kezdeményezhető, mert az a törvényhozás mindkét factorának jogai közé tartozik. Azt hiszünk tehát, hogy az egész újabb kacsá-hír, mely a magyar alkotmányos viszonyokkal ismeretlen külső hírlapok félreértésin alapszik.

Pest, május 21.

Ha az ápril 16-dikától e mai napig megjelenő lapokat figyelemmel olvastuk, azon meggyőződésre kellett jönnünk, hogy a felirati párt főnöke Deák Ferenc ez év előtt 61-ben, 48-ban, szóval egész élete folytában valami rebellis természetű, hadakozásra kész kedélyű, lázas vénalkatu, dühös patriota volt, és hogy e férfin jelenleg egészen átváltozva, most lett a békülékeny érzelmek apostola, s most lágyult meg épp annyira, a mennyire elleniük teljesen szükségesnek tartják — mondom, hogy e nézetet olvashatni a lapok nagyrészének hasábjairól. De nekem, engedje meg a szives olvasó, egészen más nézetem van hazánk e nagy fiáról, ki már most nem is csak a felirati párt főnöke, hanem a legközelebbi kérdésekben a magyar közvélemény képviselője. Én ugyanis azt tartom, hogy 48-ról nem is szólva, Deák Ferenc 1861-ben is épp oly békülékeny, loyális magyar polgár volt, mint 1865 május 21-kén, s híressé vált husvétü cikkében egy hajszállal sem mondott többet vagy kevesebbet, mint 61-diki első s különösen második feliratában.

Lehet, hogy vannak olyanok, kik szeretnék elbitetni magokkal és másokkal is, hogy ők üdvös fíradózáikkal a magyarok vas fejét gumi labdává puhították, s az ilyenek sok szép dolgokat akarnak lenni a husvétü cikkben; de mi a cikket sokszor átolvasva és teljesen átértve, két főponban látjuk annak súlyosságát.

Első pont az, hogy Austriában sok rosszul értesült minisiter volt, különösen a magyar nemzettel szemben, s ezekkel soha se lehetett boldognulni.

Második pont az, hogy a dynastykus és monarchikus magyar nemzet most is, mint régen s mint mindig az uralkodó szent személyébe és atyai szívébe helyezi rendíthetetlen bizalmát, s egyedül tőle várja a függő kérdések kielégítő megoldását.

Záradéku ki van fejezve — mint azt a magyarok minden lehető alkalommal tették — hogy mi örvidünk, ha az osztrák tartományok alkotmányos jogok és formák birtokába jutva, meg vannak elégedve, s a biztos előhaladás és fejlődés utján akadálytalanul haladnak előre.

Ennyit, és ezenkívül semmit se tudunk kiolvasni azon híres cikkből, melyben Deák kimutatta, hogy ő akár mint jogtudós, akár mint államférfi egy és ugyanaz, mert a jognak és igazságnak csak egyetlen egy útja van.

Soha se volt tehát Deák Ferenc kevésbbé békülékeny mint ma, s ha módja lesz hatalmas szavát felemelhetni, bizonynyal meggyőződhetik a magyar király ő Felsége, hogy hiebb alattvalója talán soha se volt egész birodalmának.

Meg fog bocsátani a t. olvasó, ha még egy más körülményről is elmondom nézetemet. Azt be-

szélik és írják sokszor, hogy ilyen, meg amolyan módosításokkal el lehetne fogadni a februári alkotmányt, s ilyen meg olyan programm-vázlatok alapján beküldhetnék stb. stb.!

Mind általánosabbá való nézet az, hogy a februári alkotmány és magyar alkotmány összeférhetlen elemek. Ezen nézetet eléggé kifejezték az 1861-ki feliratok.

De nézzük csak közelebbről, nem történe változás 61 óta. De azóta sok megváltozott. Az ugynevezett határozati párt — mint írják — megszünt már, s hová lettek bajnokai? Deákhoz csatlakoztak nagyrészben, s e legközelebbi kérdésekre nézve egészen és különösen. Hát az ugynevezett alt-conservatívek közt nem látunk-e néhány igen nagy befolyásu egyént, kik kimondották, hogy a dualismus kimondása elkerülhetetlen, s kiindulási pontul csak a 48-diki törvényeket lehet és kell elfogadni, valjon ezek Schmerling ur vagy Deák felé közeledtek e?

És mint áll a dolog Schmerling ur patersével, hol vannak, a kiket 4—5 év óta meghódított lángszelleme, kik azon utjonnan csatlakozott államférfiak? Melyik nemzet mondhatja, hogy őt csakugyan kielégítette, mely és minő érdekeknek szolgált? Hol van egy életrevaló párt, egy hozzánnázó majoritás, vagy a külföld melyik országát indította előnyös szerződésre?

Közelebbről igen sokat beszélnek a lapok arról, hogy az országgyűlés összehívása a küszöbön áll. Én az országgyűlés közelségét nem hiszem, mert azt összehívni még nem elég, oly királyi előterjesztvényeknek is kell leérkezni, melyekhez a nemzet a fenálló körülmények közt hozzá szólhasson. Csak akkor lehet annak üdvös eredménye.

k—s.

Lapszemle.

△ Két nevezetes cikket ismertettünk. Egyik a „Hon“-ban jelent meg Tisza Kálmán saját aláírásával, a ki miután a „Bécsi Híradó“-nak felelt, áttér a „Debatte“ 125—127-dik számában Zur Situation cím alatt megjelent programmszerű cikksorozatra, s imigy folytatja:

„Ennek is röviden csak két tételét akarom érinteni, meggyőződésem szerint később fogván még bekövetkezni az alkalmas idő arra, hogy annak mindenestre nagy horderejű állítmányait részletesen megvitaini lehessen.

„Az első, mit az előleges teendők közt emlit, az országgyűlés integritásának kérdése.“

„Véleményem szerint e tekintetben Horvátországot és Erdélyt egy vonalra helyezni nem lehet.“

„Ellentmond ennek a történeti fejlődés, ellentmondanak az 1848-ban bekövetkezett tényleges események.“

„Hogy a történeti fejlődés mennyire más a két esetben, azt fejtegetni bizonynyal mindenkire nézve felesleges; tudjuk azt is, hogy mi történt a két helyen 1848-ban.“

„Horvátország régi jogaira nézve sérelmeseknek látva — alaposan-e vagy nem? azt most nem vitatom — az 1848-diki törvényeket, távol tartá magát azok közjogi részének végrehajtásától, tiltakozott ellenük, és nem küldött képviselőket a pesti országgyűlésre.“

„Erdély ellenben az addig divott közjog alapján összehívott országgyűlésében elfogadta ama törvényeket, megszüntettek nyilvánítá külön országgyűléseit, és minden választó kerület elküldte Pestre képviselőit.“

„Az 1861-ki országgyűlés minden pártja is, teljesen méltányolta az itt csak röviden érintett különbséget, és bármikor is tekintetbe kell venni azt, ha az országgyűlés törvényes integritásáról van szó.

Hogy érthető legyenek: „Erdélyt a magyar közjog szerint már nem is létező országgyűlése által nem, hanem csupán oly uton lehet és kell meghívni, a mint meghivatnak Magyarország egyéb részei.“

„A másik pont, mit érinteni akarok, a netalán közösekül megállapítandó ügyek kezelésére vonatkozik.“

„Itt egyetérték a „Debatte“ cikkével, addig, míg a tagadás terén marad és azt mondja, hogy senki a hazában nem akar közös parlamentet.“

„De csakis eddig érthetek egyet.“

„A „Debatte“ cikke ugyanis az általa elősorolt közös ügyekre nézve egy, a paritás alapján összealkotott oly választmányt vagy küldöttséget akar, mely, ha nyert utasítások alapján tagjai egyetértésre jutni nem tudnak, ha az ügy sürgős, ha az új utasítások szerzésére idő és alkalom hiányzanak, szavazattöbbségével oly határozatokat hozhasson, melyek — a fejedelem szentesítése hozzájárulván —

végérvényiek legyenek: vagyis törvény erejével bírjanak.

„Ugyan mivé lesz az országgyűlés, ha a legfontosabb tárgyak egy részében legalább bizonyos, de mindig előlédezhető esetekben egy más testület hozhat az országra kötelező törvényeket?”

„Megvallom, ezt az alkotmányosság fogalmával — mely szerint a törvényhozói jogot az országgyűlés és a fejedelem csak együtt gyakorolhatják, megegyeztetni sehogy sem tudom.”

„Ily alakban tehát nézetem szerint, eme választmány lassankint tönkre tenné az országgyűlés hatalmát, ha pedig csak véleménynyilvánításra, egyezkedési javaslatok tételére biztatná meg, akkor ok nélkül szaporitán az államtestületek számát.” A másik cikket a „Pesti Napló” hozza.

A „Pesti Napló” máj. 21-ki számában a „Debatte”-ban közreadott program-szerű cikk genesisét az alábbirt cikkben adja elő, mely egyszerűen felvilágosítást ad arról is, a mit mi is a III-dik cikk elmélete el nem fogadásának tulajdonítanak, miképp ezen III. cikk a sajtó-hatóság miatt nem adatott közre.

Alig lehetett ily eljárás fel is tennünk, hogy a sajtó-hatóság ugyanazt megtiltsa a „P. Napló”-tól, a mit a többi pesti lapoknak megenged. A „P. N.”-nek ezeket itt következik:

Az „Ost Deutsche Post” 136-dik számában szól a „Debatte”-nak azon három cikkéről, melyekben a magyar kérdés megoldásának módja volt fejtegetve, s melyeket a „Pesti Napló” is közölt volt a harmadik cikk híján, figyelemztetvén az olvasót ezen jól irt és helyes cikkekre.

Az „Ost Deutsche Post” nevezett számában a „Debatte” ama cikkei „állítolagos program”-nak mondatnak, s a „program” szó ruháztatik rájuk elejétől végig. Az „O. D. P.” azt bizonyítja, hogy a „Debatte”-ban megjelent cikksorozat nem lehet a magyar felirati párt programja.

Politikai pártprogramnak csak azt lehet nevezni, mit a párt előleges tanácskozás után megállapított és formulázott. De Magyarországon a felirati párt 1861 óta soha egyáltalán nem tanácskozott, s a teendőkre nézve semmit meg nem állapított, semmit nem formulázott, egy szóval semmi pártprogramot nem készített, s országgyűlésig nem is fog készíthetni.

A „Debatte” szerkesztője, Ludasy ur, e hónap elején Pesten levén, meglátogatta Deákot és a felirati pártnak több tagjait. Társalgás közben, mely többnyire a birodalomnak s Magyarországnak közdolgoiról folyt, Ludasy ur kérdéseire, mind Deák, mind azon elbarátai, kiket Ludasy ur meglátogatott, őszintén és minden tartózkodás nélkül elmondották a fenforgó lényegesebb tárgyakra nézve saját egyéni nézeteiket; mert sem kedvünk, sem okunk titkolózni és politikai meggyőződésünket rejtegetni.

E nézetek a teendőket illetőleg csak körvonalozások voltak. Ludasy ur azok lényegét helyesen fogta fel, s a „Debatte” 125., 126. és 127-dik számaiban hűn adta elő. Nem nevezte ő e nézeteket pártprogramnak, hanem a valósággal egyezőleg, úgy mondotta el azokat, mint a liberális párt itteni táborában hallottakat.

Deák azon főszókat s elveket, mik a „Debatte”-ban említett három cikkében foglaltak, már hónapok óta gyakran elmondotta magántársalgás közben barátainak és ismerőseinek, meg olyanoknak is, kik nem ugyanazon politikai párthoz tartoztak. Gyakran fejtegette, mennyire alaptalan s

igazságtalan azon ellenvetés, melyet sokan Magyarországnak alkotmányos önállása ellen felhoznak, mintha tudnillik ez e birodalom biztonságát veszélyeztetné. Szóltott azon módról is, melylyel éppen a sanctio pragmatikából kiindulva, a birodalom teljes biztonságát, s Magyarország alkotmányos önállását is függetlenségét, figyelmeztetve arra, hogy a Lajthán tül országok is alkotmányval bírnak, teljes őszhangzásba lehetne hozni. De mindezeket nem úgy adta elő, mint párt-programot, hanem csak úgy, mint saját egyéni nézeteit.

Deák velünk együtt azon meggyőződésben van, hogy pártprogramot csak a párt állapíthat meg, és azt csak az országgyűléseknek teheti, midőn a párt együtt lesz, s midőn tudni fogja nemcsak azt, mit az ország kíván, hanem azt is, mit az országtól kívánnak.

Mindez, mi addig mondatik, csak egyéni nézet, melyet számosan oszthatnak ugyan, s ez esetben talán oszthatnak is; de nem pártprogram. Felhozta az „O. D. P.”, hogy a „P. Napló” a „Debatte”-nak csak két első cikkét közölte, a harmadikat pedig maig sem.

„Jellemző — mondja az „Ost. Post” — hogy a „Napló” közlő, hírlapszemlékben amaz ugynevezett program-cikkek egyik felét (azon száraz megjegyzéssel, hogy jól irt és helyes cikkek), míg a másik felét, tudunkkal, maig sem adá ki, holott éppen ez a ki nem adott rész foglalja magában a közös ügyek tárgyalására vonatkozó tulajdonképpeni javaslatot, és így az egésznek éppen ezen magva nem részeseül a helyesség valóban igen sovány dicséretében. Igaz, hogy azt a hirt terjesztették (mann sprengte aus), mintha a pesti rendőrhatalom nem engedte volna meg ezen rész kinyomtatását; de ez merőben bízhatatlan stb.

Az „Ost-Deutsche Post”, ugylátszik, tapogatóva keresi és magyarázgatja azon okot, mely miatt a „Pesti Napló” a „Debatte”-nak 3-ik cikkét nem is közölte. Véletlenül reá talált ugyan, de mivel bízhatatlannak tartja, mást keres, és abból következtetéseket von le. De legyen az „O. P.” megnyugodva, — mi bizonyossá teszünk, hogy egyedül a sajtóvizonyokból származó akadály gátolta a Naplót az említett 3-ik cikknek közlése körül, és így mind azon következtetések, miket a nem közlésből ki akarnak magyarázni, merőben alaptalanok.

Ennyit a lehető félreértések elkerülése végett. Ismételtük, hogy, azon főszókat, miket a „Debatte” elsorolt, Deáknak s némely elbarátainak saját egyéni nézetei és a miénk is, melyeket a „Debatte” nem az illetőknek megbízásából; de, minthogy e nézetek nem titkok, nem is az illetők ellenére, mint hallottak, híven közöltük. Kik lesznek azok, kik e nézeteket osztják? — azt az országgyűlés fogja megmutatni. — Mi addig kerülni fogunk minden részletes fejtegetést és polemikát.

Egy pár észrevétel a székely „Vadrózsák”-at illetőleg.

Gyula-Fehérvárt, máj. 12.

És itt e kérdés fölfevésénél jónak látom egy kissé tüzesebben körültekinteni, részint azért, mert maga Fogarasy János, a nagy szótár egyik szerkesztője is, ki a Vadrózsák fölött tüzetesen értekezett, ennek tájékozót című rovatát igen fontos s nagybecsű nyereséynek ítélte s fel is használta; részint azon alanyi szempontból, melyből igénytelenségem a Tájszótár iránt érdekelve volt már azon elismerés folytán is, melyet a t. ez. szerk. ur „Táj-szótár” című rovatában irányomban is kifejez

műfolyam útján nagyobb mérvű és tartósabb szabadság áll vala elő, mint a milyent most remélhet az ember. De nekünk ugy teszik, hogy az ilyen reményeségek a Napoleon hatalma természetének és kikerülhetetlen következményeinek különös félreismerésén alapulnak. Ez a hatalom egészen katonai volt. Ez Európát bettiszterént egy harcmezővé változtatta által, s ennek legnagyobb tehetségeit egyfélény foglalkozásra, a harcra vontá össze.

És így Európa a nyomornak és lelkivakságnak ahoz az idejéhez haladott vissza, a midőn az egyetlen törvény a kard volt. Az évszázak előhaladásának, a mely főképpen abból állott, hogy a nyers erő helyébe az értelem, a közvélemény s más szelid és okszerű befolyások lépjének, vissza kellett hátrálni. Bonaparte halálával országának igaz, hogy fel kellett volna oszolni, hanem katonai hatalmak osztották volna fel ezt is, mint a Nagy Sándorét. Csupán a kard alakította volna meg azokat az államokat, a melyek belőle később előállottak volna; s a pusztításnak és vérontásnak évei után Európa nem nyugalmat, hanem csak időhaldékok, csak fegyverszűnetet nyert volna azon hadvezérek között, a kiknek az uralkodásra való egyetlen jogcímük a magok jó kardjuk lett volna, és a kik királyi székeik tekintélyét és befolyását csak a katonai hatalom útján tarthatták volna fenn. Nagyon félünk tőle, hogy ilyen rángatózások követte, melyek alatt a sajtó mindenütt bilinesbe lesz vala verve s a katonai szellem a tudományok és szépművészetek szelleme és dicsősége felett győzedelmeskedvén, azt fölemészti vala — az emberi értelem a maga mostani erejét és rugékonyságát, előhaladás és tökélyesülés utáni szomját elvesztette volna és a barbarismusha esett volna vissza. Ne kívánjanak hát a szabadság barátai saját fejükre

Azért pontosan átéztem a közölt tájszótári részt, melyben gondolom, mi csikiak is egy pár szó által legalább jelentkezni fogunk.

Áttekintésem resultatuma ez: 1) a szótár most csak egy részét adja mintegy izletelésül a sok, részint imitt-amott már közölt, részint ezután közlendő székely tájszónak; 2) a szótárban főleg udvarhelyi és háromszéki szók vannak jelölve; sőt 3) az mondatik a t. ez. szerk. ur által, hogy „a hol a vidék neve nincsen kitéve, ott Háromszéket kérem érteni”; holott 4) több tisztán csiki-széki szó van a vidékileg meg nem jelöltek közt, tehát mint háromszéki közölve, midőn a t. ez. szerk. ur is sok Háromszéknek tulajdonított szóra nézve csak arról bizonyos, hogy azok „ha nem is az egész vidéken (Háromszéken), már csak egy-két faluban mindenesetre divatban vannak; míg ellenben a csikbani divatban létről legalább egy forrására nézve egészen tájékozva lehetett; e jelenség ellentétéül s ezen csaknem egészbeni mellőzés mellett csodálkoznom kell azon, hogy 5) a tájszótárban (Cs.) jegy mellett közölt 26, mondó: huszanhat szócska közül 15-nek van általam is ismert értelménye adva; 11 pedig oly szó közöltek, melyet én, ki Alsókon születtem, s Csik szívében nőttem fel, vagy éppen nem ismerek, vagy nem az adott alakban és értelményben.

Álljanak itt egyenkint e Csik részéről productumok az 580 oldal-lapra terjedő „Vadrózsák”-ból:

1) Attól még és — Csikban ahattól fogva — értelmezi a Vadrózsák. — Én pedig így értelmezem: Csikban szelében használatos az attól még és alak mindamellétt is, annak dacára értelemben; az ahattól fogva-t, mely inkább helyre vonatkozhatnék, minthogy sem ezen, sem a fennebbi értelemben használni Csikban nem hallottam: ama szókat inkább megfordított alakban kellett volna értelmezni, ha csakugyan egymás által értelmezhetők.

2) Bétosz = bétaszit, Tán bétój? mert amaz nem hallottam soha; a (Hsz) jel mellett említett bétosozan vagy bécosossan = helytelenül bétatorodik inkább volna Csik-ban is hallható.

3) Duródos = magát az eszelősséggel megdurált. Ez értelmezési szót igen, de az előbbi nálunk nem hallottam soha.

4) Kételen csüszó = ekeabala. Ez utóbbit használják, hanem az előbbi inkább irodalmi ráfogás, vagy különközödésképpen hallottam említett.

5) Kebeles = nagyiható. Moglehet, de soha sem vettem észre:

6) Kencs = kenő. Nem hallottam soha, s nem is igen hiszem, hogy a nép közt létezzen. Szekerkenő, csizmakenő, kenő, kennivaló féle szókat ismerek, de kencs-et nem.

7) Kémél = kimil. Szerintem éppen megfordítva kellett volna írni.

8) Lótok = bám. Nem igen hallottam; ismeretesb a lóbadugó hitvány alakja Gyergyóban, ha nyancsak nem valami irodalmi műkedvelő adomáskodó gúnnya és invectiója az egész.

9) Muzsda = szántók s kaszálók közti füves barázda. Csikban is használatosabb a mezsde vagy mezsgeye alak, mit a szótár Háromszéknek ad.

10) Tapsi füles = nyul. Tán inkább a számról lehetne mondani? Egyébiránt e szó használatát nem vettem észre soha. Itt megjegyezhetni vélem, miszerint gyakran történik, hogy a nép némi szót vagyis tárgyat az ismert megnevezés helyett költői játszásból képletes alakokban ad vissza: szegyet vonni és saját ügyeket elárulni az által, hogy Napoleon, meg a törvényes uralkodók között összehasonlításokat tevén, ezek az elsőnek dicséretére üssenek ki. A mi minket illet, legkisebb rokonszenvünk sincs a zsarnokság iránt, akár a bitórlás, akár a törvényesség nevében lépnek ez fel. Felfogásunk szerint az emberi nemzet jogai ellen való összeesküvés éppen olyan gyalázatos bűntény, mint az uralkodók jogai ellen való fellázadás. . . . Az igazság kényszerít minket megvallani, hogy a szövetséges uralkodókat nem lehet egy sorba helyezni Bonaparteval, a kinek a nemzetek függetlensége és a világ szabadsága elleni szándéka, a polgáriassodásnak, szabad gondolkodásnak és keresztény hitvallásnak ebben a korszakában, a mi becsülésünk szerint, a leggonoszabb vállalat, melyet a történelem valaha följegyzett.

Azon események sorai, melyek felett szemlélet tartani feladatunkká tettük vala, az erkölestanióknak és az államférfinak mely meggondolásra és komoly tanúságra szolgálta tárgyakat. Mi fájdalmas érzésekkel jutottunk végig e sorokon. Ezek egy nagy népet mutatnak fel nekünk, a mely a szabadságnak s egy nemesebb és szerencsésebb államszerkezetnek némely határozatlanul lebegő osillámit felfogta vala, de a melyet vezetői elárultak és egy katonai zsarnok nehezebb lánczokkal terhelte meg, mint a milyeneket e nép összetört vala. Boszusággal eltelve látjuk itt, hogy egy hozzánk hasonló ember egész nemzeteket vet korlátlan hatalma alá. Ez az emberi nemzet ellen elkövetett jogtalanság és gyalázat, a mely minket különösen megilletet. Ha Isten akaratjából Európát egy vízár járta volna be, ha fővárosait összerontotta, falvait elseperte, s milliókat temetett volna a romok alá, sirtunk és roskettünk volna, hanem mindezekben csak szerencsét-

honaan azonban nem következik a szó általános elfogadása s használata a meglevő jobb s rövidebb elnevezések helyett. Ily metaphorikus szók, melyeket nem annyira a nép használ, mint adomai gúny- és kuriozumképpen a dilettans irodalom ápol, például: a hirhéd toportyán féreg = medve, méltó társa a halmági ódalbabó-nak = farkas; nyugodalomtöke = nyereg, s ürhintó = ló, a fennebbi tapsi füles = számár, lóbadugó = bám, kételen csüszó = ekeabala, kerti kukusi = káposzta, stb

11) Üvecs = két éves fekete bárány. Nálunk a két éves akár fekete, akár fehér bárányt diszkének nevezik. Üvecset soha sem hallottam.

Világos ezekből, hogy a „Vadrózsák” egy néhány csiki szava is legkevésbé csiki; s ezek mellett több csiki, de ilyenképpen nem jelzett szó értelménye is bínyoson, néha éppen rozsol van adva; például: Virics = pálinka tisztálaskor az üst fenekén való maradék. Csikban viricsnek serfőzészor a megeredő sör első édes nedvét (mi a pálinkánál a rezes) hívják. Másutt, mint Bardoczszékben a pálinka tisztálás előtti jártatásokat, mi Csikban polyvár nevezik viricsnek; a tisztálás után az ugynevezett polyvárokból az üst fenekén való maradékot pedig legalább Csikban éppen nem viricsnek, hanem csávának mondják.

Nem nehéz képzelnii, hogy az illetén, nem a legkorrektebben összeállított tájszótárt mily előnyöséggel használták föl a magyar nyelv szótárának szerkesztői, azon szótáréi, mely épp oly zárkövüll kínálkozott a magyaryelv jelenlegi status quo-jának, mint a „Vadrózsák” a székely nép nyelvére s költészeti hagyományaira nézve. (Vége következik.)

Különfelek.

— Tegnapelőtt a helybeli kegyes-rendiek egyházában nagyszerű énekes mise volt. A helybeli zenekedvelők, s a conservatorium kitűnőbb tagjai játszódtak a szelid hangszereken, s erős férfi és női kar harmoniája bájolta a hallgatóságot. Megható volt az „Ave Maria”, mit orgona kíséret mellett mlgs Bethlen Horváth Ida grófné énekelt, a nagyobb közönség által legelőbb ma hallható erős és érdelemteljes alt hangján. M. Gruznev asszonyság sopran ima-ariája szintén hatásteljesen ébreszté a vallásos érzelmet. Az ének- és zenekar egyaránt érdemli a magasztalást és köszönetet, és mi óhajtjuk, hogy egyházainkban a magasabb zenészet mindinkább otthonosuljon, mi által az egyházi vallásos élvezetek nem kevésbé fokoztatnak.

— Gyula-Fehérvárról máj. 25-ől írják nekünk: Ft. Fogarassy Mihály kinevezett és praeconisalt erdélyi püspök ur ő nmltósága tegnap este 7 órakor ide, püspöki székhelyére szerencsésen megérkezett. A városi polgárság diszküldöttsége, melynek élén tek. Várady Károly, főbíró ur állott, a városon kívül a most tavaszi kellemben diszó prater-ben fogadta ő nmltóságát. A városon egy merőben idegen színtúlszám mellett az izraeliták fogadták a fölöttük is némi jurisdictiót gyakorlandó főpásztort; az egyéb polgárság, tanuló ifjuság, a jámbor szürkenének által vezetett ártatlan lányok fehér sorai, a mindenféle népség, katonaság a klerus körül vott csoportosulva, mely fogadási tüneményt a vár alsó kapujánál, a székesegyház előtt, s fenn a püspöki lakban, ilyenkor megtartatni szokott alakokban fejtette ki. A szelidség és mélyen öntudatos hang, melyen ő nmlta mindenik fennebb jelett állomásán gnos Ráduly János nagyprépost ur tüdőzőlő szótaira felelt, s a lelkesedés

lenséget láttunk volna. De itt egyszerűen erkölcsi süllyedést látunk. Előttünk valami mélyen meg-rázó és egyszerűen felháborító van abban a gondolatban, hogy egy embernek akara ja vagy is inkább önkénye az ő egész nemének törvénye legyen; abban a gondolatban, hogy az emberek sokasága, nagy államok népességei lelkiismeretüket, értelmüket, érzéseiket, jogait, érdekeiket egy embertársok komor parancsávanak alája vessék. Ha látjuk, hogy egy gyarló embernek egyetlen szava Franciaország trónusán ennek fiait százezrenként ragadja ki családi köreikből, a házi életnek szent kötelekeit tetszése szerint vagdalja el, teménytelen fiatal embert arra kárhoztat, hogy a gyilkolást hivatásukká és a rablást életmódjukká tegyék, s a nemzetektől kincseiket és vagyonukat kicsikarja, hogy ott a vészhozó uraságot mind tovább-tovább kiterjessze; kérdeni vagyunk hajlandók, ha valjon nem álom-e ez? S midőn a szomorú valóságot elismerni vagyunk kénytelenek, pi-rulunk egy olyan faj miatt, a mely ilyen alávaló sors előtt meg tudott hajolni. Elvégre csakugyan megalázva és hatalmától megfosztva látjuk a zsarnokot; hanem megfosztva olyanok által, a kik voltaképpen nem idegenek atól, hogy a zsarnok szerepét szűkebb körökben tovább játszódnak és a népek szellemét ugyanazon vasjáróm alá hajtják.

(Folytatjuk.)

Sajtóhíra. Lapunk 60-dik számában a Bonaparte Napoleon életéről írt „Észrevételek” második hasábjának 7-dik sorában feljúlól, szerencsétlenségem helyett szemtelenséggem, s a negyedik hasábjának 9-dik és 10-dik sorában alulról, szelgyöngéd idegzetű helyett túlgöngéd idegzetű olvasandó.

*) Nem kell feledni, hogy ez a Franciaország szabadságára való utalás az értekezés keltének idejére, tehát 1827-re szól.

szármán sziveinkbe szállott szavak, (melyeknek értelme azon kezdő mondatában öszpontosul: „Örömmel veszem — ugymond — ezen keresztet, a kereszténység e diadalzástól nemcsak kezembe, hanem vállaimra is, kész lévén azt Isten rendelkezéséből mint püspök, nemcsak fennen lobogtatni, hanem annak terhére a hozzákövető bajokat és nélkülözéseket e megye alsó papságával testvéreileg meg is osztani.“) a fiú és alattvalói bizalomnak magvait hintették el a keblekben. Ő mlta szavataiban embasissal ismételte, hogy nemcsak mint püspök, hanem egyszersmind „mint ezen hazának gyermeke, beveltje, ez egyházmegyének áldora és mint a fehérvári káptalan tagja“ lép be hazánk annyi jeles és dicsőemlékű nagyjainak ez ősrégi csarnokába. Isten értesse ő mlgtát egyházunk és hazánk javára! r. t.

— Alpesteről Hunyadmegyéből írják nekünk: E hó 10-kén helységünkben és környékén megjelentek a hajdon kolumbási bogaraknak nevezett kis mérges bogarak, s azok csipése következtében helységünkben hat darab hatszáz osztrák forintot és szarvasmarha megdöglött, s az emberek megijedve, marháikat istállóba rekesztették, s ott marha trágyával füstölték, s dohottal vagy annak nem léteben terpentinnel kenték egészen 17-ig, a mikor egy jó eső a bogarakat lesújtotta; az eső után az emberek ismét dolgoztatni kezdték marháikkal, de ma megjelenéven ismét a mérges kis bogarak, ha eső nem lesz, a marhák újból istállóba kerülnek, s a még sok felszántatlan törökfűz-földek parlagba maradnak, s miután az őszivetések is gyöngy néznek ki az eső nem léte miatt, s az adó oly felette sok, hogy egy kis jószágocska után, melyen nem termik több, mint harmincz kalangya búza, nyolcz szekér törökfűz, s hat szekér széna 17 osztrák forintot s egy néhány krajczárt kell hogy fizessünk, s az adó mellett kell fizetni még 3 o. é. forint falusi költséget 12 uti napszámot, lelkész, mester és harangozó fizetését, s így a mostani kis jószággal bíró mivelt ember, ki nem maga miveli a földjét, s a miveltetésre a jövedelem felét másnak kell hogy adja, le van sújtva merőben a borzasztó sok adó miatt. stb.

— Pesten általában el van terjedve a hír, hogy ő cs. kir. ap. Felsége a június hó folytán Pesten tartandó löversenyek alkalmával legmagasb látogatásával fogja szerencsétlenül Magyarországot fővárosát. Ő Felsége mintegy 3 napig időznék Pesten. Közel fekszik, hogy a magyar fővárosban ő Felsége látogatásához további reményeket esatolnak.

— A „Botschafter“ arról értesült, hogy a magyarországi katonai provisorium megszüntetése körüli nehézségek el vannak hártva, s az eziránt régóta várt kellő intézkedés most már a végleges elhatározás és gyors kivitel stadiumába jutott. E megszüntetést jól értesült körökben, mint a „Politik“ pesti levelezője megjegyzi, 14 nap mulva várják.

— Mint a „Hirnök“ hallja, az akadémiai küldöttségben, mely ő Felségének legkegyelmesebb adományaért a legmagas trón számolyánál fejezi ki a magyar tud. akadémia legmélyebb köszönetét, az akadémiai igazgatói-tagok köréből Deák Ferencz is ki van szemelve.

— A „Schles. Ztg.“ írja Boroszlóbról: Mult héten városunk utczán idegen kinézésű embereket láttunk, a kik különbözőn vörös sarku sárga csizmákkal tűntek fel. Szepesmegyei magyar kivándorlók valának, s Amerikába utaztak.

— Stéger Prágában nagy szerencsével vendégszerepel. Utána Ferenczy hazánkba fog ott énekelni.

— A Lyonban foglalkozás nélkül élő munkások szükségét borzasztónak ecsetelik. E városban kéthárom hónap óta nem kevesebb mint 64,000 lakos van kereset nélkül. A fellelősségre aláírt összeg eddig nem egészen 170,000 frankra rug. És a franciaiak a saját hazájukban felmerült szerencsétlenség szemelattára is ama két millió néger számára rendeznek gyűjtéseket, a kik az amerikai háboru által megfosztattak keresetüktől. Ezen esetben csakugyan el lehetne mondani: Az ing közelebb esik hozzánk mint a kabát.

— Párisban május 30-dikán „Indicateur du travail“ című lap indul meg, melynek feladata, a szegény munkásosztályt figyelmeztetni, hol miféle munka kapható. A pauperismus iszonyu terjedésével ilyesmire más fővárosokban is szükség volna.

— Az orosz epidemia e hó közepén jelentékenyen növekedett Pétervárott. Május 15-én a betegek száma 313 al szaporodott; meggyógyult 212, elhalt 81; az összes beteg-létszám 4559.

— Shakespeare-kézirat. Londoni lapok azt a nevezetes ujdonságot írják, hogy a kristálypalotába nem rég Shakespeareanak egy saját kezével írt s jegyzetekkel, igazításokkal ellátott eddigé ismeretlen eredeti drámáját adták be. (Hogy ki adta be, azt nem írják a lapok.) Ha a kézirat valódsága be lesz bizonyítva, mit eddigé ugyan kétségbe vannak, 250 év óta ez volna a legbecesebb irodalmi fölfedezés.

— Hold-vizsgálás. Gersen optikus, ki egy Rosse lord által készített távcső birtokában van, mint bécsi lapok írják, ott nyilvános hold-vizsgálatokat szándékozik rendezni. Az eddigi kísérletek igen érdekesek. Állítják, hogy e távcsővel minden csak 100 láb magas tárgyat ki lehet venni a hold felületén, sőt kedvező körülmények közt még 60 láb

magasakat is. Számtalan sziklát és követ látnak, de épületet, növényzetet vagy vizet nem.

— Egy mexikói levelező azon furcsa epizódot beszéli, hogy Martinique szigetén a levelező egy pajtása éltel rendelt kutyájának s a néger pinczér egy mellékszáznál ezüster terített neki, s még széket is tett oda, hogy leülhessen.

13895 — 1865.

Pályázati hirdetmény.

A bécsi egyetem orvos-sebészeti osztályánál a sebész műtői kiképzetésre a hazai pénzalapból évenként fizetendő 315 frt javalom és 63 frt szálláspénzzel egy erdélyi orvos-növendék számára rendszerezett, a jövő oskolai év, azaz f. év octóber havától kezdve két évig tartó ösztöndíj-alapítvány üresedésbe jövén, ennek elnyerésére a pályázat ezenel kihirdettetik.

Az ezen ösztöndíjt elnyerni óhajtok, kiknek már orvos tudoroknak kell lenni, tartoznak még f. év július hava folytán a nevezett egyetem sebészeti koroda tanáránál a tájboncztanból vizsgát tenni; és oda utasítottak, hogy ezen vizsgálat eredményéről, továbbá születési és jelenlegi lakhelyök, nemzetiségök és hazai nyelvek ösmeretéről szóló bizonyítványokkal, mint szinte a tudori oklevelekkel ellátott folyamodványokat f. 1865-ik év augusztus hó 15-ig ezen kir. főkörmányszékhez adják be, és a kérelemhez még azon kötelezvényeket is mellékeljék, hogy ezen ösztöndíj elnyerése s a sebészeti műtői tanulmányok bevégezése után orvosi szolgáltatukat legalább is tíz évig hazájoknál, Erdélynek fogják szentelni.

Az erdélyi kir. főkörmányszéktől, N. Szeben, május 22-én 1865.

Politikai hírek.

Austria. Verona, máj. 26. A „Presse“-nek írják: Hallatszik, hogy Bécsből vett távirati parancs folytán az itt szándékba vett hadseregi leszállítások újabb parancs vételeig felfüggesztettek. Ha mindjárt Velenczében a reductio jobbára csak a lovasság és tüzérségnél levő lovak számára vonatkozott, mégis ezen tudósítás hatást idéz elő. Felvilágosító okul szolgál a közönség előtt azon hír, hogy az olasz kormány valami Mazziniféle nagy összekövés nyomára jutott; czélja levén a forradalmi pártnak, egész Olaszországban mozgalmat idézni elő. Az olasz actio párt fel van izgatva a római alkudozások miatt, így kényszeríteni akarják a kormányt, elhatározó lépésre. Beszlik, hogy Garibaldi megint Mazzinivel szövetezik, sőt némelyek szerint Garibaldi állna a mozgalmak élén. E hírek alaposságáról biztos ítéletet nem mondhatni, de hivatalos adatok vannak arra, hogy Olaszországban titkos toborzások folynak, s hogy a Mincion túl hezseg a piemonti szabad csapatbeli ember, sőt egyesek már a határokon innen is mutatkoztak és tildözöbe vétettek.

Egy bécsi levélben olvassuk, hogy az ottani amerikai consulhoz érkezett newyorki tudósítás szerint már 100,000 ember iratta be magát Mexikoba. E szám nem látszik túlzottnak, miután — tudomás szerint — 400,000 katona bocsátatott el a washingtoni kormány által. A mexikói kormányval közeli összeköttetésben álló bécsi körökben is igen komolyan tartják a helyzetet Mexikóban.

Angolország. London, május 22. Newyorkból máj. 13-ról jelentik: Azon bizonyítványok, melyekből kiténik, hogy Jefferson Davis részt vett Lincoln meggyilkoltatása tervében, oly világosak, hogy a volt déli elnök kiadatását egy állam sem tagadhatja meg, bár hova meneküljön. A washingtoni kabinet tárgyalta azon kérdést: kell-e a feketéknek szavazati jogot adni. A 730/100 ptes kölcsönre az aláírás a 38 millió dollárt meghaladja.

A „Patrie“ szerint egy Londonban folyó hó 18-kán tartott kabineti tanácsban Bruce, washingtoni angol követnek egy oly sürgönyt olvastatott föl, melyben ő egy oly beszélgetésről tesz jelentést, melyet legközelebb az Egyesült-Államok új elnökével a Canadába menekült conföderált tábornok ügyében folytatott. Ezen értekezletben Johnson panaszt emelt Monck lord, canadai kormányzóknak állítólagos gyöngesége iránt, ki — szerinte — megengedi, hogy ama tartomány az éjszak elleni celszövények tüzhelyévé legyen. Bruce ezen vélemény ellenében kimutatni igyekezett, hogy az elnök rozslu van értesítve, hogy a Canadába menekült személyek ott teljes elvonultságban élnek, s éppen nem avatkoznak politikába. Johnson arra tévén czélzást, mikép az angol kormány részéről böles eljárás lenne, a menekülteket az angol föld elhagyására szólítai föl, Bruce azt válaszolta, hogy az angol kormány ezen pont iránt soha sem fog egyezkedni, hogy az a menhely-jogot mindig minden kötelesség közt legszentebbnek tekinté. Azt állítják, hogy a kabinet teljesen helyeslé Bruce eljárását. Ebből azt kell következtetni, hogy ha később Johnson elnök a Canadába menekült személyek kiadatását kíváná, ezen kívánat nem fogna teljesíteni, s hogy ebből a két állam közt igen komoly bonyodalom keletkezhetnék.

Franciaország. Párisból érkező tudósítások szerint már hosszas ministeri tanácskozások tartattak a mexikói ügyek miatt; a washingtoni francia követ újabb utasításokat kapott volna; s Angol- és Franciaország között véd- és daczszövetség fölött alkudoznának, az amerikai demotratia

korlátozás végett. Némely körökben azt állítják, hogy ezen szövetség megkötöttet volna, mit azonban egy párisi sürgöny szerint még korainak tekinthetni.

A szabadelvű párisi lapok, mint az „Opin. nationale“, „Temps“, „Siécle“ azt kívánják, hogy a francia hadesapatokat azonnal hívják vissza Mexikóból. Különösen indokoltatik pedig általuk ezen kívánat: „Mexikóhoz többé semmi közünk: ott nem franciaia, hanem egy osztrák herceg uralkodik.“

Párisi levelekben olvassuk, hogy Juarez 25 millió kölcsönt akar fölvenni az Egyesült-Államokban. A „Globe“ azt állítja, hogy ezen kölcsön meg is köttetett new-yorki és san-franciseoi bankárbakkal. A sonorai és sinaloi aranybányák zálogul szolgálának. Az első kivándorló Ortega tbknak Puebla védőjének parancsa alatt állának.

Persigny legközelebb a római ügyről egy röpiratot adott ki, egy Troplong senatusi elnökhöz intézett levél alakjában. Ezen levélben constatirozza, hogy a pápai kormány keblében létezik egy, Franciaország ellenségei által már régóta szervezett párt, mely mindenekfölött a pápa, a bibornokok, a congregatiók, s a kormány fölött uralkodik, mely polgári törvényhozásunk elveinek gyűlöletéből az általa ugynevezett forradalom ellen 20 pápa biztonságát is tévőadás nélkül koczkatatná, s mely a szellemi hatalom minden eszközeinek ura levén, azokat egyedül a jelen Franciaország desorganizációjára, s elleneinek diadalára akarja fölhasználni! Persigny leleplezi ezen párt nézeteit, fenyegetéseit, türekvéseit, s a bevégzett események megitélésében modorát. Azzal viatkozik, s miután saját benyomásait nyilvánítja, még mindig remélni akar, s így kiált föl: „Mindezek dacára is a kibékítés még létesülhet!“ De miként? Persigny terve abban áll, hogy Róma Olaszországtól végkép elvételék; mindazáltal azt akarja, hogy a rómaiak olaszok maradjanak, hogy megtartván római polgári minőségüket, Olaszországban szolgálhassanak, bármely polgári s katonai pályára léphessenek, szabadon, minden vám- s rendőri megszorítás nélkül közlekedhessenek, mint valódi olaszok; végre, hogy Róma a pápai kormány alatt némileg semleges terület, s szent menhely legyen, a közös hon közepette, hol a két érzelm: a sz. atya iránti tiszteltet, s Olaszország szeretete egy közös törekvésbe olvadjon össze! Szerinte ezen terv létesíthető; ő kifejté eszméit Antonelli bibornok s több más főügyelő személyek előtt, s azok ez utóbbiak részéről nem találtak komoly ellenzést. Tehát Persigny a békekötést lehetségnek tartja Róma részéről, mivel az általa említett párt folyvást gyengülni fog, s mivel Róma, mely Franciaországot zavarba akarja hozni, észreveendi, hogy illusiókat táplál. Ő e tárgyban az említett párt tagjai előtt többek közt így nyilatkozott:

„Önök bízhatok azt hiszik, hogy ha semmitsem készítenek elő, és semmibe sem egyeznek bele, nagy zavarba hozadnak beintüket, s hogy mi megrémülvén a pápa eltávozásának eshetősége fölött, végre lemondandunk az egyezmény létesítéséről. Soha ennél hiubb illusió nem létezett emberi agyban. Ha önök a pápa eltávozását kieszközölnék, semmisen lesz könnyebb, mint Rómát akkép szervezni, hogy a sz. szék érdeke a nép olasz érzelmeivel kibékíthessék. Mi a kath. hatalmakkal egyetértőleg, Rómában egy ideiglenes kormányt állítandunk föl, az egyházi államnak a pápa nevében igazgatása, s a szükséges reformok létesítése végett. Ezen kormány alatt a rend egy perezig sem fog megbáboríttatni. Akár maradjanak csapatjaink Rómában, akár nem, mi a szükséges intézkedéseket meg tudandjuk tenni, a nyugalom biztosítása végett, s az örök város békésen bevárandja ama napot, midőn a sz. atyának tetszeni fog, a pápaság székhelyén elődeinek trónját újra elfoglalni.“

A mi Franciaországot illeti, ő legnagyobb nyugalommal szemléndi a pápa eltávozását, s annak következményeit. Ama kísérletek, miket önök a francia papság által az ország fölőlgatására fogának tenni, szintoly hasztalanok lennének, mint azok, miket önök a legutóbbi választásoknál kíséreltek meg. Fontolják meg önök a dolgot komolyan. Ha a francia papság fölött uralkodni akarnak, s annak az egyház iránti kötelességeit ellentétbe helyezni az állam iránti kötelességeivel, ez által annyira megfeszítendik a hűrt, hogy az végre el fog szakadni. Ha önök azon hibát követik el, hogy a dolgokat végrele hajtják, ha az Olaszországgal kiegyezés helyett a pápát újabb száműzésre kényszerítik, bizonyosnak tarthatják, hogy a francia papság sem követendi önöket ezen kalandba, s hogy ama nap, melyen önök Rómát elhagyják, Franciaországban az ultramontanismus utolsó napja leend.“

Olaszország. Turin, máj. 20. A „Moviemento“ Turinből tudósítatik olyan titkos toborzásokról, melyeket a kormány nem vesz figyelembe, noha Garibaldi nevében folynak azok; s annak jelentésére érzi magát indittatva a nevezett lap, hogy ezen eljárásnál Garibaldi nevével visszalés történi, mert ő efféle toborzásokkal semmi összeköttetésben sincs. Jó volna, hogy az olasz fiatalág óvatos legyen, és ne adja magát oda egy rejtelmes személyhez kötött politika szolgálatára. A kinek egyáltalában kedve van menni, ám menjen; azt azon-

ban mindenesetre jó lesz tudni, hogy Garibaldi távol van az efféle vállalatoktól. Az „Unitá Italiana“ meg Juarez Chihuahuanban megjelenő hivatalos lapjából átvéve közöl egy levelet, melyben Garibaldi biztatja a mexicói hazafiakat, hogy rázzák le nyakukról az idegen uralmat.

Németország. Hamburgi hírek szerint az elbei hercegségekben levő porosz biztos Zedlitz elviselhetetlennek festi a Halbhuber és közté fennforgó differentiakát, melyek intézkedését meg akasztják. A hercegségekben leendő további maradását Halbhuber visszabírásától teszi függővé, mely eltávolítás támogatására Bismarkot jelentésében felkérte.

Köln, máj. 19. A „Köln. Ztg.“ elemzését tartalmazza azon emlékiratnak, melyet az augusztburgi herceg Bismark ministerelnöknek átnyújtott. Az emlékirat martius 31-ről kelt. A porosz követelések, a mennyiben Rendsburgnak szövetségi várra leendő átalakítását, az északi s keti tenget egybekötő osatorna körüli terület átengedéseket, s a vám-egyletbe lépést illetik, elfogadhatóknak nyilvánítottak; a posta s távirat egybeolvasztására vonatkozó követelések ellenben mint el nem fogadhatók visszautasítottak. A tartomány nem tud kibékülni a esapatoknak külföldön leendő elhelyeztetésével, s a porosz királynak leendő zászlóesküvel, bizonyos körülmények közt azonban a Poroszország és Koburg közt létrejött katonai szerződés a hercegségekre is alkalmazhatatik. A tengeri haderő egybeolvasztását a herceg mindkét félre vére hasznosnak tekinti. A vám-egyletet s közlekedési eszközöket illetőleg háritassék el minden pénzületi károsítás, a hadiköltségek pedig szállittassanak le. A hercegségek kérdésének végleges rendezése, a kormánynak az örökös herceg részéről leendő átvétele által, magától érthető alapfeltétel, mert a provisoriumot jelen phasisában semmiféle népképviselet nem fogja elismerni. Az emlékirat végre sajnálkozik, hogy a nagyhatalmak közt eddig egyetértés nem jöhetett létre. A herceg egybíránt kész Poroszország érdekeit öszintén garantirozni.

Amerika. Newyork, máj. 13. Taylor confederalt tábornok letette a fegyvert. Kirby Smith felszólította a katonákat a harc folytatására. Wilson unionista tábornok Augustát megszállotta. Az aláírás az ujkölesőre jelentékeny. Grant és Sherman táborai Washingtonba érkeztek.

Juarez támogatása mellett társaság alakult, melynek czélja az emigránsokat, földön és vizen Mexicóba szállítani. E társaság főügynöke Ortega közléteszi, hogy minden „emigrans“ ezer dollárt és száz hold földet kap. Sok tiszt vállalkozik. Juarez ügyvivője Washingtonban Matias Romero nyilvánosá teszi, hogy Grant tbk már octóberben mondá: A Richmondban kezdett hadjárat Mexicóban fog végződni. Juarez már kalóz-leveleket ad ki a hajósoknak a franciaik ellen. Seward a semlegesség értelmében működik. Mexicó irányában.

Újabb. Bécs, máj. 23. A „Bank u. H. Ztg.“-nak írják: A Benedek parancsnoksága alatt álló hadsereg leszállítását illetőleg a legkülönbözőbb hírek fordulnak elő a hírlapokban. A dolog annyival érdekesebb, mint hogy éppen ezen hadsereget illetőleg bir a leszállítás politikai fontossággal, s körülbelül így áll: Elejénte az volt elhatározva, hogy a seregleszállítások kivétel nélkül minden hadseregnél életbe fognak léptettetni. De alig értesült arról Benedek tbk, azonnal — ezelőtt néhány héttel — személyesen ment Bécsbe, a seregleszállításoknak az ő parancsnokságára bizott hadseregben alkalmazását meggátolni, és győztek előterjesztései, úgy hogy a második hadsereg létszáma a legújabb leszállítások alkalmával illetetlen maradt.

— Brüssel, máj. 22. Drouyn de Lhuys hir szerint visszalépesi szándékát jelentette ki, ha jul. 1-ig a franciaia seregek vissza nem hivának Mexikóból.

Bizalmas lépésről van szó, melyet a senatus a mexikói bonyodalmatokot illetőleg a regens császárnénál tenni szándékozik.

Bazine tábornagy sürgönyei a legnagyobb aggodalmat árulják el, és sürgetőleg kér erősítéseket. Mondják, hogy a császár el van határozva mexikói politikáját minden körülmények közt fentartani, s hogy nem fog engedni.

— Páris, máj. 23. Azonnal a császár visszakerkezése után egy a szükséges utasításokkal ellátott hajóhadosztály indul Brestből a Csendes tengerre. Bazaine erősítéseket kér. Ortegát s Romerót Washingtonban egy amerikai bizottmány látja el a szükséges pénzzel. A császár e hónap végén Toulonba váratik, s egyenesen Párisba jó. Napoleon hg még nem tért vissza.

— Newyork, máj. 13. A mexikói kivándorlási vállalat élén hir szerint Rosenkranz tábornok áll.

NYILTOZÁS. V. P. urhoz. Miután a hozzánk küldött levél igénybe nem vétetett, meg lón semmisítve, így azt a „Korunk“-hoz át sem küldhetjük. Önnek hozzánk intézett levelén bántunk. Ki hozta valaha kétségbe önnök hazafiságát? s kicsoda hátúról támadásról beszélt? Nagyobb emberekkel is szemtől szembe szoktunk szólni.

T. és felelős szerkesztő DOZSA DÁNIEL.

